

KASBGA YO'NALTIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XALQARO TAJRIBALARDAN FOYDALANISH.

Qurbonova Baxtixon Qo'chqarbayevna

FarDU pedagogika fanlari bo'yicha fan doktori, dotsent

Xatamova Durdonaxon

FarDU magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada talabalarni kasbga yo'naltirishning xalqaro tajribalari va ularning ta'lim tizimidagi yutuqlarni o'rganish haqida ma'lumot berilgan. Shuningdek, yurtimizdagi ta'lim islohotlarini horij tajribalari bilan taqqoslashga e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: kasbiy mahorat, horijiy tajribalar, talabalar, amaliyotchilar, zamonaviy kasblar, pedagogik takomillashtirish, texnologiyalar.

Yoshlarni kasbga yo'naltirish, ularni kasb- hunar bilan ta'minlash mamlakat kelajagi uchun eng muhim yo'l hisoblanadi. Bu borada yurtboshimiz ham "Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz"¹ deb o'tadi o'zining asarlarida. Bundan ko'rinib turibdiki, mamlakatning yoshlari kelajak poydevori sanaladi.

Kasbiy yo'nalish, professional xabardorlik va nazorat qilish markazi ham muhim o'zgaruvchilarni ifodalaydi. Chunki, ular talabalarga o'zlarining akademik tanlovlarida ta'sir qiladi, bu esa o'z navbatida, ish martabasiga ta'sir qiladi. Talaba o'zining kasbiy tanlovi ustidan qanchalik ko'p nazoratga ega bo'lsa, uning maqsadlarini aniqlash shunchalik oson bo'ladi va talabaning o'quv va kasbiy muvaffaqiyatga erishishi shunchalik yaxshi bo'ladi.²

Kasbga yo'naltirish xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash kasbiy yo'nalish xizmatlariga bo'lgan talab taklifdan oshib ketadi. Yetkazib berishning yanada moslashuvchan usullari, jumladan AKT va qo'ng'iroq markazlaridan foydalanish kirishni kengaytirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Agar barcha fuqarolar kasbiy yo'riqnomadan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lsalar, ko'pincha xavfli guruhlariga kasbiy yo'naltirish xizmatlarini yo'naltirish kerak bo'ladi. Zaif guruhlarni ular uchun kasbga yo'naltirish siyosati va xizmatlarini ishlab chiqish, rejalashtirish, amalga oshirish va monitoring qilishda faol ishtirok etish ularning ehtiyojlariga mos keladigan xizmatlarning rivojlanishini sezilarli darajada oshiradi.

¹ "Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent- "O'zbekiston"-2016

² Journal of collage teaching

Umumjahon foydalanishni qo'llab-quvvatlash uchun kasbiy ma'lumot materiallarining sifati va dolzarbligini oshirish doimiy muammodir. Ko'pincha turli davlat vazirliklari, idoralari va milliy va mintaqaviy hukumat darajalari o'rtasida martaba ma'lumotlarini taqdim etish va almashishda hamkorlik yetishmasligi mavjud. Xususiy sektor tomonidan ishlab chiqilgan materiallar hech qanday kelishilgan standartlarga bo'ysunmaydi. Fuqarolarga sifatli kasbiy ma'lumotni yetkazib berish bo'yicha izchil siyosat va strategiyani ishlab chiqish maqsadida bir qator ommaviy axborot vositalari orqali kasbga yo'naltirish bo'yicha ma'lumotlarning milliy, mintaqaviy va mahalliy xaritalash mashqlari o'tkazilmoqda.

Kasbga yo'naltirish bo'yicha amaliyotchilarni tayyorlashdagi sezilarli o'zgarishlar natijasida fuqarolarga ko'rsatiladigan kasbga yo'naltirish xizmatlarining sifati va turlarida ham mamlakatlar ichida, ham mamlakatlar o'rtasida sezilarli farqlar yuzaga keladi. Ularning dastlabki ta'lim muddati uch haftadan besh yilgacha o'zgarib turadi. Hukumatlar kasbga yo'naltirish bo'yicha amaliyotchilar uchun boshlang'ich tayyorgarlikning mazmuni va jarayonini belgilashda, shuningdek, ta'lim mazmunini ta'lim, o'qitish va ish bilan ta'minlash bo'yicha davlat siyosati maqsadlari uchun erishilgan natijalar bilan bog'lashda juda faol emas. Bu bo'shliqni bartaraf etish uchun vazirliklardan kuchliroq signallar talab qilinadi.

Aksariyat mamlakatlarda kasbga yo'naltirish sifatini muntazam va tizimli baholash juda kam. Ta'minlash uchun xizmat ko'rsatish standartlari mavjud emas yoki ba'zi sektorlarda mavjud, ammo boshqalarida yo'q. Sifat tuzilmalari, ular mavjud bo'lganda, majburiy emas, balki ixtiyoriy bo'lib, ko'rsatmalar sifatida ishlaydi. Kasbga yo'naltirish xizmatlaridan foydalanuvchilar xizmatlarni loyihalash va baholashda asosiy rol o'ynaydi.

Qo'shma Shtatlardagi kasbga yo'naltirish xizmatining asosi D. Super (1910-1994) tomonidan ishlab chiqilgan kasbiy rivojlanishning yagona nazariyasi bo'lib, u professional rivojlanishni uzoq va dinamik jarayon deb hisoblaydi, faqat barqarorlashuvga erishadigan bir qator tanlovlardan iborat. D. Super kontsepsiyasiga asoslanib, AQSHda Maktabda professional rahbarlik yoki professional konsalting xizmati to'g'risidagi Nizom ishlab chiqilgan. AQSH maktablarida professional maslahat maktab ta'limining barcha bosqichlarida – boshlang'ich maktabdan to'rtinchi maktabgacha amalga oshirilishi muhim. Kasbga yo'naltirish jarayonida asosiy rolni maslahatchi o'ynaydi - u o'quvchilarni kasblarning mazmuni haqida ob'ektiv ma'lumotlar bilan ta'minlaydi, bolalarni turli kasblar, ularning xususiyatlari, talablari, ularni olish usullari va rivojlanishi uchun zarur bo'lgan fazilatlar bilan tanishtiradi. Maslahatchining maktabning o'quv jarayoniga kiritilishi maktab o'qituvchilarining kasbga yo'naltirish bo'yicha ishini muvofiqlashtirish, shuningdek, ota-onalarga o'z farzandlarining moyilligi, qiziqishlari va moyilligini aniqlashda yordam berish orqali amalga oshiriladi.

Kasbga yo'naltirish maqsadlari aksariyat mamlakatlarda ta'lim, o'qitish va ish bilan ta'minlash siyosatida zaif aks ettirilgan. Kasb-hunarga yo'naltirish uchun yetarli dalillar bazasini hisobga olgan holda, bu ajablanarli emas. Bundan tashqari, kasbiy yo'nalish ko'pincha ta'lim, o'qitish, bandlik, jamoat va xususiy sektorlardagi bir-biriga bog'liq bo'lmagan kichik tizimlar yig'indisi bo'lib, ularning har biri o'z tarixi, mantiqiy asoslari va harakatlantiruvchi kuchlariga ega bo'ladi. Hukumat va ish beruvchilar va kasaba uyushmalari kabi asosiy manfaatdor tomonlar vakillari hamda xizmatlar ko'rsatuvchi asosiy tashkilotlarni o'z ichiga olgan yo'l-yo'riq siyosati va tizimlarini ishlab chiqish hukumatlar siyosat kun tartibini e'tiborga olish va ishlab chiqishda yordam berish uchun muhim qadamdir.

Yaponiyada yuqori, o'rta maktabni o'qishni hohlamaganlar texnikum va kollejlarga kirib o'qishlari, biror kasbga yo'naltirilgan holda bilim va ko'nikmalarni egallashlari mumkin. Universitet o'rniga 2yillik kollejlari ham mavjud bo'lib, unda asosan Yaponiyaning 99% qizlari ta'lim oladi va ayollarga mos kasblarni egallaydilar: tibbiyot hamshirasi, bolalar tarbiyachisi, boshlang'ich sinf o'qituvchisi, aktrissa.

Saudiya Arabistoni izchil siyosat olib bordi va jamoat kollejlari 1990-yillarning oxirida paydo bo'la boshladi. Hozirda qirollik bo'ylab 40 dan ortiq jamoat kollejlari mavjud. Qirollikda ushbu kollejlarni tashkil etishning asosiy maqsadlari mehnat bozorining tez o'sib borayotgan ehtiyojlarini qondirish va o'qishga kirgan qizlar sonining ko'payishi tufayli kollej va universitetlar duch keladigan yuk va bosimni kamaytirishdir. Chunki jamoa kollejlari Saudiya universitetlari, Vazirlik tomonidan nazorat qilinadi. Oliy ta'lim ushbu kollejlarni qo'llab-quvvatlash uchun mas'uliyatni kollejlari bog'langan universitetlar bilan kelishilgan holda o'z zimmasiga oladi. Saudiya Arabistoni ham hozirgi kunda yoshlarni kasbga yo'naltirishga alohida e'ttibor qaratgan va ayollarni ham kasb- hunar bilan ta'minlanishlari uchun bir qancha chora tadbirlarni ko'rgan.

Yuqoridagi fikrlarimizga xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan 2021-yildan boshlab 7-sinf o'quvchilarining qiziqishlarini o'rganish va bosqichma-bosqich kasbga yo'naltirish amaliyotini kengaytirish rejalashtirilgan. Bu chora-tadbirlar bo'lg'usi mutaxassislarining shaxsiy manfaatlari bilan jamiyat va davlat manfaatlari o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlovchi kasbga yo'naltirishning tashkiliy va samarali tizimini rivojlantirish yo'lidagi dastlabki qadamlardir. Ushbu yo'nalishlarga muvofiq O'zbekistonda muayyan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Yuqori sinf o'quvchilariga kasb tanlashlari va tanlangan kasb doirasida yetarlicha bilim va malakalarni egallashlari uchun keng imkoniyatlar eshigi ochilmoqda. Oliy ta'lim muassasalari esa bu borada talabalarning o'z tanlovlari va qiziqishlari asosida pedagoglar tomonidan bilimlar berilmoqda. Rivojlangan davrlar bilan hamkorlikda

tashkillangan oliygoʻh talabalari taʼlim olish jarayonida chet ellarda boʻlib, yangicha islohotlar bilan qaytmoqdalar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. A.A. AXMEDOV. IJTIMOIIY PEDAGOGIKA/ [Matn]: oʻquv qoʻllanma Amin Axmedov - Buxoro : “BUXORO DETERMINANTI” MCHJning Kamolot nashriyoti, 2023. - 244 b.
2. Begmatov A., Quraev M. Ijtimoiy pedagogikaning dolzarb masalalari. T.: OPI toʻplami.
3. Golovanova N.F., Boshlangʻich sinf oʻquvchisini ijtimoiylashtirish pedagogik muammo sifatida. - SPb .: Maxsus adabiyotlar, 1997. S. 17.
4. Journal of collage teaching
5. Neʼmatova Flora Baxtiyorovna “Ijtimoiy pedagogika” “Fan va taʼlim” nashriyoti Buxoro-2022